

Српско археолошко друштво
Завод за заштиту споменика културе Ваљево

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

XXXV СКУПШТИНА И ГОДИШЊИ СКУП

Ваљево, 24-26. мај 2012. године

Програм, извештаји и апстракти

Ваљево 2012

Приредили: Војислав Филиповић и Драгана Антоновић

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд

За издавача: Драгана Антоновић

Штампа: Ваљвопринт, Ваљево

Тираж: 150

Дејан Радичевић, Филозофски факултет у Београду
Катарина Дмитривић, Народни музеј, Чачак

КАСНОАНТИЧКА НЕКРОПОЛА У ЧАЧКУ

У периоду 2001-2007. године на западној периферији Чачака истражена је биритуална некропола опредељена у касноантички период. Укупно је откривена 71 гробна целина, од којих је 51 припадала покојницима спаљеним после смрти, док су у 20 гробова покојници били скелетно сахрањени. Међу гробовима са спаљеним покојницима, у 32 гроба су остаци покојника након кремације похрањени у гробне јаме, док су се у 18 гробова налазили у керамичким урнама. Само у једном случају су остаци спаљеног покојника положени унутар конструкције направљене опека. На основу налаза у гробовима, трајање сахрањивања на некрополи оквирно се може одредити у раздобље од друге половине III до другу половину IV века. Налази новца показују да је најинтензивније сахрањивање било у раздобљу од владавине прве тетрархије до времена наследника цара Константина. Током тог периода практикована су оба погребна обреда и то ово гробље чини специфичном, будући да је у то време већ уобичајен прелазак на скелетно сахрањивање. Нарочито је особена касна појава урни. Питање које се намеће тиче се локалне заједнице која се овде сахрањивала. Да ли је то аутохтона популација која конзервативно чува своје погребне обичаје или се ради о становништву које је у неком моменту пристигло са стране ?

Јелена Анђелковић, Археолошки институт, Београд
Емилија Николић, Археолошки институт, Београд
Драгана Роговић, Археолошки институт, Београд

ТРАПЕЗНИ ПРЕСЕК ГРОБНИХ КОНСТРУКЦИЈА НА ВИМИНАЦИЈУМУ И МОГУЋИ УТИЦАЈИ НА ЊЕГОВ НАСТАНАК

У циљу истраживања трапезних гробних конструкција са Виминацијума, потребно је дефинисати неке од геометријских појмова. Постоји честа употреба термина „трапезоидни“ у домаћој литератури, када се описује пресек гроба који у својој основи има трапез. Ова употреба је неправилна и потиче из северноамеричке терминологије. Наиме, трапезоид је геометријска фигура различита од трапеза и самим тим пресек, који у својој основи има трапез, а не трапезоид, морамо назвати тра-

пезним. Иначе, трапез је четвороугао са две паралелне странице, док трапезоид нема међусобно паралелних страница.

Ова неправилна употреба термина се јавља и у терминологији истраживача Виминацијума, Милоја Васића и Љубице Зотовић. Међутим, код Михаила Валтровића ниједан од ових термина се не помиње, а у опису оваквих гробова јављају се „стране косо озидане“.

Забуне у употреби ова два термина трају већ вековима. Употреба термина трапез, за коју смо напред рекли да је исправна, је у складу са европском дефиницијом геометријских појмова. Оне су настале из исправног тумачења списа Еуклида, Архимеда и Прокла, још почетком средњег века, док је америчка дефиниција - супротна европској, настала услед погрешног тумачења неких других античких списа током осамнаестог века. Тако оно што се у Европи назива трапез, у Северној Америци се зове трапезоид и обрнуто. Терминологија српског језика је прихватила европску, па зато овакав пресек и називамо трапезним.

Посматрајући неколико очуваних гробова из Виминацијума, можемо приметити да геометрија њихових трапезних пресека, при којој коси зидови гробова сужавају гробни простор од дна гроба према поклопцу, није зависила само од конструктивних захтева. Међусобно слични углови трапезних пресека гробова и могуће присуство златног пресека у вези са овом геометријском фигуром, дају назнаку постојања симболике. Симболика, заједно са конструкцијом, могла би бити изузетно важна у откривању порекла оваквог гробног облика на Виминацијуму.

Трапез је као геометријска фигура одувек присутан у архитектури и уметности и често је имао симболичку улогу. За гробове оваквог пресека Милоје Васић је тврдио да су карактеристични за Виминацијум, али је ипак покушао да им пронађе аналогије из других епоха и подручја, па самим тим и њихово порекло. У историјском и симболичком контексту, а свакако уз тумачење садржине и елемената осликаних мотива у оваквим гробним конструкцијама, могуће је да би, у ширем смислу, узорци могли бити и Оријенталног порекла.